

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 614.253: [616-053.2:378.091.5]

DOI 10.11603/me.2414-5998.2019.1.10075

О. Р. Боярчук, О. М. Шульгай, М. І. Кінаш

*ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України”*

ПИТАННЯ МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОПЕДЕВТИКИ ПЕДІАТРІЇ

O. R. Boyarchuk, O. M. Shulhai, M. I. Kinash

I. Horbachevsky Ternopil State Medical University

MEDICAL ETHICS ISSUES OF PEDIATRICS PROPAEDEUTICS

Мета роботи – висвітлення питання медичної етики навчального процесу при вивченні студентами 3 курсу медичного факультету дисципліни “Пропедевтика педіатрії”.

Основна частина. У статті показано, наскільки багатограними є стосунки між викладачем і студентом, між студентом і медичним персоналом, як важливо дотримуватися основних етичних засад під час навчання на базі лікувального закладу. Бо від того, наскільки у навчальному процесі майбутніх лікарів буде дотримано правил лікарської етики, буде залежати й успіх вивчення нової навчальної дисципліни з педіатрії.

Висновок. Знання питань медичної етики навчального процесу та їх дотримання дозволять зберегти дану систему навчання студентів на реальних пацієнтах, деонтологічні взаємини між ВНЗ та клінікою, на базі якої навчаються студенти – майбутні лікарі, та будуть сприяти покращенню якості медичної освіти.

Ключові слова: медична етика; навчальний процес; пропедевтика педіатрії.

The aim of the work – to examine the current issues in the field of medical ethics education process for the third-year medical students in the course of Propaedeutics of Pediatrics.

The main body. The relationship between teacher and students, interactions between students and medical staff are very multifaceted. It is important to observe basic ethical principles during training at the clinic. The success of studying a new academic discipline of Propaedeutics of Pediatrics will depend on the extent to which the norms of medical ethics are observed in the educational process of future doctors.

Conclusion. Knowledge of the medical ethics of the educational process and its compliance will allow maintaining this system of student learning for real patients, the deontological relationship between the university and the clinic, based on which students–future doctors study and will contribute to the improvement of the quality of medical education.

Key words: medical ethics; educational process; Propaedeutics of Pediatrics.

Вступ. На сучасному етапі питання підготовки висококваліфікованих кадрів для системи охорони здоров'я населення включають у себе не лише навчання майбутніх спеціалістів засад діагностики та лікування різноманітної патології, вивчення протоколів лікування захворювань, підтримання певної кваліфікації, але й адаптацію медичного персоналу до змін в умовах проведення медичної реформи. Враховуючи існуючу демографічну ситуацію в Україні, незадоволення частини населення рівнем медичних послуг внаслідок зниження доступності і якості медичної допомоги на фоні недостатнього фінансування медицини, плинності медичних кадрів, питання вдосконалення підготовки кваліфікованих і адаптованих до умов сьогодення медичних кадрів є досить актуаль-

ним [1]. Медицина продовжує бути важливою та невід'ємною частиною суспільства, приваблюючи вмотивованих та цілеспрямованих студентів. Майбутні лікарі проходять тривалий період навчання, щоб опанувати медичну компетентність, проте не лише медичні знання необхідні для якісного та професійного надання медичної допомоги, але й етичні, оскільки на практиці постійно виникають етичні питання у зв'язку зі змінами в суспільстві. Лікар повинен вміти з'ясувати симптоми, які турбують хворого, причини, що лежать в їхній основі, а також повинен прагнути допомогти хворому досягти полегшення. Вивчення медичної етики готує студентів-медиків розпізнавати складні ситуації та мати із ними справу на раціональній і принциповій основі, що базується на засадах моральності та людської гідності [2].

© О. Р. Боярчук, О. М. Шульгай, М. І. Кінаш

Мета роботи – висвітлення питання медичної етики навчального процесу при вивченні студентами 3 курсу медичного факультету дисципліни “Пропедевтика педіатрії”.

Основна частина. Формування лікарського мислення у студентів – майбутніх лікарів починається вже з молодших курсів, з вивчення певних симптомів і синдромів, діагностичних алгоритмів різних захворювань, а також основних напрямків догляду і лікування патології дитячого віку. Коли студент 3 курсу медичного факультету розпочинає знайомство з дисципліною “Пропедевтика педіатрії”, він стикається з першою для себе проблемою: вивчення нової клінічної дисципліни, яка включає в себе питання періодизації дитинства, оцінювання фізичного та нервово-психічного розвитку дітей, вивчення анатомо-фізіологічних особливостей та методів обстеження органів і систем у дитячому віці, засади вигодовування дітей різного віку. Незважаючи на інтегрований підхід до викладання дисциплін у вищому навчальному закладі (ВНЗ), дана дисципліна передбачає значний об’єм нової інформації, що потребує тісного контакту викладача і студента. Друга проблема студента в тому, що навчальний процес не обмежується лише навчальною кімнатою чи лекційною аудиторією, він також включає спілкування із пацієнтами клінічної бази. При вивченні пропедевтики педіатрії велике значення надається саме спілкуванню із хворим: збору скарг, історії хвороби, історії життя дитини. Від того, наскільки повною і вичерпною буде ця інформація, може залежати успіх подальшої діагностики та вироблення тактики лікування, зрештою, успіх у розумінні причинно-наслідкових зв’язків між хворим і хворобою. Пацієнти, з якими контактує студент, є досить специфічними і непростими у налагодженні ефективного спілкування з метою подальшого обстеження та оцінки їх стану здоров’я. Викладач повинен пояснити, що до кожного пацієнта, його рідних необхідно ставитися уважно, з душевною теплотою та співчуттям, лише тоді спілкування буде успішним, а результатом стане краще розуміння основ педіатрії. Тому дотримання суворих етичних норм у спілкуванні із даною категорією пацієнтів є обов’язковим та повинно відповідати Декларації про права хворого [3].

Під час проведення навчального процесу в умовах лікувально-профілактичного закладу, на базі якого знаходиться кафедра, виникає взаємодія між викладачем, студентом, медичним персоналом клінічних відділень (лікарями, медичними

сестрами, молодшим медичним персоналом), а також адміністрацією лікарні. Етичною нормою взаємовідносин викладача, студентів і медичних працівників клініки між собою є толерантність і взаємоповага. Взаємовідносини в колективі медичних працівників повинні визначатися чіткими знаннями і добросовісним виконанням своїх посадових обов’язків кожним його представником. Це надасть можливість зменшити вірогідність помилок і упущень у роботі, знизити можливість дублювання різними медичними працівниками одних і тих самих обов’язків [4]. Від того, наскільки деонтологічними будуть стосунки між студентами і медичним персоналом, наскільки поведінка і зовнішній вигляд студентів будуть відповідати правилам внутрішнього розпорядку лікарні, також буде залежати успіх вивчення навчальної дисципліни.

Викладач на клінічній кафедрі є одночасно і лікарем, який займається лікувально-консультативною роботою на клінічній базі. Тому від комунікації викладача із штатним медичним персоналом, від відгуків про нього у клінічному відділенні та його лікарської кваліфікації залежить етика навчального процесу. Великим привілеєм студентів при вивченні пропедевтики педіатрії є залучення їх до стосунків між викладачем-лікарем і пацієнтами, оскільки дані стосунки є унікальними, в рамках відвертості та довіри, із залученням не лише дитини, але і її супроводу.

Між викладачем і студентом у процесі вивчення клінічної дисципліни налагоджуються багатогранні відносини. З одного боку, викладач навчає студента того, що знає сам, тому чим більше знань та вмінь має викладач, тим менше етичних дилем виникає у студентів під час спілкування як із викладачем, так і з пацієнтами. З другого боку, між викладачем-лікарем і студентом – майбутнім лікарем виникають певні партнерські відносини, наприклад, у навчальному процесі під час клінічного розбору хворих. При цьому викладач-клініцист демонструє своє клінічне мислення та здібності знайти підхід до хворої дитини незалежно від віку та супроводу, навички клінічного обстеження, виважений і професійний підхід до інтерпретації отриманих додаткових результатів обстеження конкретного пацієнта (лабораторних, інструментальних). Крім того, вміння захопити студентів, починаючи із молодших курсів, до клінічного розбору хворого, при цьому питаючи думку студентів, досить високо ними оцінюється та заохочує до глибшого подальшого вивчення дисципліни.

Чуйність, компетентність і терплячість студента у спілкуванні із викладачем і пацієнтом – це неодмінні умови майбутнього успіху та етичного самовдосконалення студента-медика.

Важливим етичним аспектом навчального процесу у спілкуванні викладача і студента є максимально об'єктивне оцінювання його знань [1]. Чи при обговоренні теоретичних питань, чи розбираючи певні клінічні ситуації, чи при проведенні контролюючої частини перевірки знань (написані тестів), вмотивований студент зацікавлений, по-перше, не в оцінці, а в отриманих знаннях, які він зможе використати для подальшого вивчення педіатрії, у подальшій роботі чи для успішного складання професійно-орієнтованого іспиту з педіатрії. По-друге, незаслужено завищена чи занижена оцінка особистих знань і вмінь не сприяє покращенню відношення між ним і викладачем, ця етична дилема сприймається як певний конфлікт та сприяє погіршенню відносин між студентом і викладачем, викликаючи неповагу до викладача чи до дисципліни, яку він викладає. Недопустимим також є висміювання студента за неправильну відповідь чи приниження його гідності. У подальшому такий варіант відносин закріплюється як певний стиль поведінки, що може негативно відбитися на майбутніх відносинах даного студента і того медичного колективу, куди він прийде після закінчення навчання у ВНЗ. Уникнути цих проблем та підвищити об'єктивність оцінювання знань студентів дозволило впровадження у навчальний процес тестових завдань, критерієм оцінювання яких є кількість правильних відповідей. Хоча і тут можуть бути певні етичні проблеми, тобто не валідні (некоректні) тести. Дана проблема виникає внаслідок того, що не завжди можливо однозначно відповісти на поставлене питання, не завжди питання сформульоване чітко та відповідно до того об'єму, який викладений у матеріалах підготовки до практичного заняття з певної теми. Тому під час проведення практичного заняття (при розборі теми), під час лекцій з дисципліни викладач проговорює можливі варіанти відповідей на тестові питання, за якими наприкінці заняття студента буде оцінено.

Список літератури

1. Юлиш Е. И. Этика учебного процесса на клинических кафедрах / Е. И. Юлиш, О. Е. Чернышева, Ю. А. Сорока // Здоровье ребенка. – 2011. – № 5 (32). – С. 97–98.

2. Підручник з лікарської етики / Світове лікарське товариство ; за ред. академіка АМН України Любомира Пирога ; пер. з 2-го англ. вид. 2009 р. – 138 с.

На даному етапі отримання знань студентами-медиками вимоги до кваліфікації викладача та до якості навчального процесу при викладанні дисципліни є досить високими. При підготовці до заняття і викладачем, і студентом максимально залучаються комп'ютерні джерела отримання інформації, тобто матеріали, викладені на WEB-сторінці кафедри ВНЗ. Особливе місце при вивченні пропедевтики педіатрії займає засвоєння практичних навичок, оскільки по закінченні дисципліни студент повинен не лише знати, але й вміти продемонструвати основні засади клінічного об'єктивного обстеження дітей різного віку. Звичайно, на занятті використовуються елементи симуляційного навчання практичних навичок за допомогою "віртуальних пацієнтів" – манекенів і тренажерів, на яких відпрацювання навичок відбувається в умовах, максимально наближених до реальних клінічних ситуацій. Але лише із залученням реальних пацієнтів різного віку можна якісно навчитися основних лікарських навичок, таких, як загальний огляд, пальпація, перкусія, аускультация, які є основою пропедевтики педіатрії. При цьому саме студент стає активним учасником не лише навчального процесу, але й лікувального, що мотивує студента та підвищує його самооцінку. Саме у спілкуванні із реальними пацієнтами набуваються навички подальшого спілкування із дітьми різного віку та їх батьками, що покращує комунікативні навички студентів. Але при цьому підвищується й відповідальність студентів-медиків, оскільки під час навчального процесу пацієнти їм розповідають про хворобу, тим самим відкриваючи лікарську таємницю. Довіра та конфіденційність – основні засади медичної етики навчального процесу, які є невід'ємною частиною стосунків між лікарем і пацієнтом, а також між пацієнтом і студентом.

Висновок. Знання питань медичної етики навчального процесу та їх дотримання дозволять зберегти дану систему навчання студентів на реальних пацієнтах, деонтологічні взаємини між ВНЗ та клінікою, на базі якої навчаються студенти – майбутні лікарі, та будуть сприяти покращенню якості медичної освіти.

3. Назар П. Л. Основи медичної етики / П. Л. Назар, Ю. Г. Віленський. – К. : Здоров'я, 2002. – 344 с.

4. Веденко Б. Г. Лікар-хворий, межа поведінки (Думки звичайних лікарів) / Б. Г. Веденко, В. А. Мельник, В. Г. Даценко // Новости медицины и фармации. – 2010. – № 22 (350). – С. 20–21.

References

1. Yulish, E.I., & Soroka, Yu.A. (2011). Etika uchebnogo protsessa na klinicheskikh kafedrah [Ethics of the educational process in clinical departments]. *Zdorovye rebenka – Health of a Child*, 5 (32), 97-98 [in Russian].
2. Purih, L. (Ed.). (2009). *Pidruchnyk z likarskoi etyky. Svitove likarske tovarystvo [The textbook on medical ethics]*. World Medical Society [in Ukrainian].
3. Nazar, P.L., & Vilenskyi, Yu.H. (2002). *Osnovy medychnoi etyky [Bases of medical ethics]*. Kyiv: Zdorovia [in Ukrainian].
4. Vedenko, B.H., Melnyk, V.A., & Datsenko, V.H. (2010). Likar-khvoryi, mezha povedinky (Dumky zvychainykh likariv) [Doctor-patient, behaviour border (Thoughts of simple doctors)]. *Novosti meditsyny i farmatsii – News of Medicine and Pharmacy*, 22 (350), 20-21 [in Ukrainian].

Отримано 15.02.19

Електронна адреса для листування: shulgai@tdmu.edu.ua